

BÖLÜM 4

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN RUH SAĞLIĞI İHTİYAÇLARI VE SUNULAN HİZMETLER

Ümmügülsüm AYSAN¹

1. GİRİŞ

Suriye'de 2011 yılında iç savaşa evrilen karışıklıklar sonucu milyonlarca kişi Türkiye ve Lübnan gibi komşu ülkelere göç etmek durumunda kalmıştır. Suriye'den gelen zorunlu mülteciler² Türkiye'de geçici koruma statüsündedir. Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre halihazırda Türkiye'de bu statüye sahip, kayıtlı 3 milyon 739 bin 859 Suriyeli yaşamaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

Ülkelerindeki savaş nedeniyle zorla yerlerinden edilen mülteciler göç öncesinde, göç sırasında ve göç sonrasında pek çok travmatik olay yaşamıştır. Savaş ve çatış-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ummugulsu.aysan@sbu.edu.tr

² Uluslararası hukukta "mülteci" kavramı, vatandaşı olduğu ülke dışında olan ve "ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu" için vatandaşı olduğu ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen kişileri ifade etmektedir. Bu statüyü henüz alamamış kişilere ise sığınmacı denir. Göçmen ise hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem kendileri veya ailelerinin gelecekte beklediklerini artırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır. Türkiye'de ise Avrupa dışından gelenlere mültecilik hakkı verilmemekte ve sığınmacı terimi hukuk sisteminde yer almamaktadır. Makalede uluslararası hukukta mülteci olarak tanımlanan kişilerin ruh sağlığı alanı irdelendiğinden -Türk hukukundaki statülerinden bağımsız olarak- geçici koruma statüsündeki Suriyelileri tanımlamak için yer yer mülteci kavramı da kullanılacaktır.

Bu sebeple hizmet sunumunda psikososyal bir yaklaşım benimsenmesi mülteci toplumun karmaşık ihtiyaçlarının giderilmesi ve psikolojik iyi oluşları için daha faydalıdır.

KAYNAKLAR

- Acarturk, C., Cetinkaya, M., Senay, I., Gulen, B., Aker, T. ve Hinton, D. (2018). Prevalence and predictors of posttraumatic stress and depression symptoms among syrian refugees in a refugee camp. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 206(1), 40–45.
- Akgül, S., Hüsnü, Ş., Derman, O., Özmert, E., Bideci, A. ve Hasanoglu, E. (2019). Mental health of syrian refugee adolescents: How far have we come? *Turkish Journal of Pediatrics*, 61(6), 839–845. <https://doi.org/10.24953/turkjp.2019.06.003>
- Alpak, G., Unal, A., Bulbul, F., Sagaltici, E., Bez, Y., Altindag, A., Dalkilic, A. ve Savas, H. A. (2015). Post-traumatic stress disorder among Syrian refugees in Turkey: A cross-sectional study. *International Journal of Psychiatry in Clinical Practice*, 19(1), 45–50. <https://doi.org/10.3109/13651501.2014.961930>
- APA. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Author.
- Bekiroğlu, S. (2019). Türkiye'de Mülteci ve Sığınmacı Ağır Ruhsal Hastalığa Sahip Birey Olmak. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 13, 56–69.
- Bhugra, D. (2004). Migration, distress and cultural identity. *British Medical Bulletin*, 69, 129–141. <https://doi.org/10.1093/bmb/ldh007>
- Bilici, M. ve Yeşildal, M. (2014). Göç ve ruh sağlığı. *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi*, 31, 68–73. <https://www.sdplatform.com/Dergi/801/Goc-ve-ruh-sagligi.aspx>, erişim tarihi 08.08.2021.
- Binbay, İ. T., Ulaş, H. ve Alptekin, K. (2007). Şizofrenide Psikososyal Etkenlerin Yeniden Önem Kazanması. *Psikiyatride Derlemeler, Olgular ve Varsayımlar*, 1, 39–48.
- Buz, S. (2020). Türkiye ' de Koruyucu ve Önleyici Ruh Sağlığı Uygulamaları : Sosyal Hizmet Uzmanları ve Hastaların Deneyimlerine Dair Nitel Bir Araştırma *Protective and Preventive Community Mental Health Services in Turkey : A Qualitative Research about Experiences of So.* 12(Suppl 1), 18–42. <https://doi.org/10.18863/pgy.662628>
- Davis, C. ve Wanninger, A. (2017). *Mental Health and Psychosocial Support Considerations for Syrian Refugees in Turkey*. January. <https://internationalmedicalcorps.org/wp-content/uploads/2017/07/Mental-Health-and-Psychosocial-Support-Considerations-for-Syrian-Refugees-in-Turkey.pdf>, erişim tarihi 15.08.2021.
- de Jong, J. T., Komproe, I. H., Van Ommeren, M., El Masri, M., Araya, M., Khaled, N., van De Put, W. ve Somasundaram, D. (2001). Lifetime events and posttraumatic stress disorder in 4 post-conflict settings. *JAMA*, 286(5), 555–562. <https://doi.org/10.1001/jama.286.5.555>
- Demirbaş, H. ve Bekaroğlu, E. (2013). Evden uzakta olmak: Sığınmacıların/mültecilerin psikolojik sorunları ve alınacak önlemler. *Kriz Dergisi*, 21(0), 11–24. https://doi.org/10.1501/kriz_0000000334
- Fazel, M., Wheeler, J. ve Danesh, J. (2005). Prevalence of serious mental disorder in 7000 refugees resettled in western countries: A systematic review. *Lancet*, 365(9467), 1309–1314. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(05\)61027-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(05)61027-6)
- Fuhr, D. C., Acarturk, C., McGrath, M., Ilkkursun, Z., E. Sondorp, Sijbrandij, M., Ventevogel, P., Cuijpers, P., McKee, M. ve Roberts, B. (2019). Treatment gap and mental health service use among Syrian refugees in Sultanbeyli, Istanbul: a cross-sectional survey *Original. Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 29(e70), 1–11. <https://doi.org/10.1017/S2045796019000660>
- GmbH, I. Z. (GIZ). (2018). *Kalkınma Çalışmaları Ruh Sağlığı ve Psiko-Sosyal Destek Programı (MHPSS) Yönlendirme Haritası*. <https://www.giz.de/en/downloads/giz2018-tk-kalkinma-MHPSS.pdf> (Erişim Tarihi: 16.02.2022).
- Gönül, A. S. (2012). Depresyon tedavisinde yeni bakış açıları. *Journal Of Mood Disorders*, 2(5), 0–0.

- <https://doi.org/10.5455/jmood.20120925164518>
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi: 16.02.2022).
- Grupp, F., Moro, M. R., Nater, U. M., Skandrani, S. ve Mewes, R. (2019). "Only God can promise healing.": help-seeking intentions and lay beliefs about cures for post-traumatic stress disorder among Sub-Saharan. *European Journal of Psychotraumatology*, 10(1). <https://doi.org/10.1080/2008198.2019.1684225>
- Güdü, Ö. T. (2018). Suriyeli Kadın Göçmenlerin Travmatik Yaşantıya Bağlı Ruh Sağlığı Sorunlarının ve Sosyal Destek Süreçlerinin İncelenmesi. (Bilim Uzmanlığı Tezi). Kocaeli Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.
- Hassan, G., Kirmayer, L., Mekki-Berrada, A. ve El-Chammay, R. (2015). Culture , Context and the Mental Health and Psychosocial Wellbeing of Syrians. In *Unhcr (Issue September)*.
- Im, H., Rodriguez, C. ve Grumbine, J. M. (2021). A multiter model of refugee mental health and psychosocial support in resettlement: Toward trauma-informed and culture-informed systems of care. *Psychological Services*, 18(3), 345.
- Inter-Agency Standing Committee (IASC). (2007). IASC Guidelines on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings. <http://www.humanitarianinfo.org/iasc/content/products%0Ahttp://www.humanitarianinfo.org/iasc/content/products%0Ahttp://scholar.google.com/scholar?hl=envebtG=Searchveq=intitle:Iasc+Guidelines+on+Mental+Health+and+Psychosocial+support+in+Emergency+settings#0> (Erişim Tarihi: 08.08.2021).
- James, S. L., Abate, D., Abate, K. H., Abay, S. M., Abbafati, C., Abbasi, N., Abbastabar, H., Abd-Alah, F., Abdela, J., Abdelalim, A., Abdollahpour, I., Abdulkader, R. S., Abebe, Z., Abera, S. F., Abil, O. Z., Abraha, H. N., Abu-Raddad, L. J., Abu-Rmeileh, N. M. E., Accrombessi, M. M. K., ... Murray, C. J. L. (2018). Global, regional, and national incidence, prevalence, and years lived with disability for 354 diseases and injuries for 195 countries and territories, 1990–2017: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2017. *The Lancet*, 392(10159), 1789–1858. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(18\)32279-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(18)32279-7)
- Kahil, A. ve Çırakoglu, O. C. (2018). Sarsıcı Bir Yaşam Deneyimi Olarak Psikolojik Travma. In A. İçağasıoğlu Çoban ve S. Attepe Özden (Eds.), *Psikiyatrik Sosyal Hizmet* (1st ed., pp. 185–195).
- Karadag, M., Gokcen, C., Dandil, F. ve Caliskan, B. (2018). Our experience with Syrian refugee patients at the child and adolescent psychiatry clinic in Gaziantep, Turkey. *International Journal of Psychiatry in Clinical Practice*, 22(2), 157–159. <https://doi.org/10.1080/13651501.2017.1387269>
- Karadag, M. ve Ogotlu, H. (2021). Prevalence of psychiatric symptoms among refugee adolescents in Turkey: A controlled study. *Brazilian Journal of Psychiatry*, 43(1), 55–60. <https://doi.org/10.1590/1516-4446-2020-0916>
- Karaoglan Kahiloğulları, A., Alataş, E., Ertuğrul, F. ve Malaj, A. (2020). Responding to mental health needs of Syrian refugees in Turkey: mhGAP training impact assessment. *International Journal of Mental Health Systems*, 14(1), 1–10. <https://doi.org/10.1186/s13033-020-00416-0>
- Kessler, R. C., Aguilar-Gaxiola, S., Alonso, J., Benjet, C., Bromet, E. J., Cardoso, G., Degenhardt, L., de Girolamo, G., Dinolova, R. V., Ferry, F., Florescu, S., Gureje, O., Haro, J. M., Huang, Y., Karam, E. G., Kawakami, N., Lee, S., Lepine, J.-P., Levinson, D., ... Koenen, K. C. (2017). Trauma and PTSD in the WHO World Mental Health Surveys. *European Journal of Psychotraumatology*, 8(sup5), 1353383. <https://doi.org/10.1080/2008198.2017.1353383>
- Kirmayer, L. J., Narasiah, L., Munoz, M., Rashid, M., Ryder, A. G., Guzder, J., Hassan, G., Rousseau, C. ve Pottie, K. (2011). Common mental health problems in immigrants and refugees: General approach in primary care. *CMAJ*, 183(12), 959–967. <https://doi.org/10.1503/cmaj.090292>
- Kiselev, N., Morina, N., Schick, M., Watzke, B., Schnyder, U. ve Pfaltz, M. C. (2020). Barriers to access to outpatient mental health care for refugees and asylum seekers in Switzerland: The therapist's view. *BMC Psychiatry*, 20(1), 1–14. <https://doi.org/10.1186/s12888-020-02783-x>

- May, S., Rapee, R. M., Coello, M., Momartin, S. ve Aroche, J. (2014). Mental health literacy among refugee communities: differences between the Australian lay public and the Iraqi and Sudanese refugee communities. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 49, 757–769. <https://doi.org/10.1007/s00127-013-0793-9>
- Mipatrini, D., Balcılar, M., Dembech, M., Ergüder, T. ve Ursu, P. (2019). Survey on the health status, diseases in Turkey services utilization and The case for investment determinants of health Syrian refugee population in Turkey. <http://www.euro.who.int/pubrequest>
- Murray, K. E., Davidson, G. R., Schweitzer, R. D. ve Murray, K. (2010). Review of Refugee Mental Health Interventions Following Resettlement: Best Practices and Recommendations NIH Public Access. *Am J Orthopsychiatry*, 80(4), 576–585. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.2010.01062.x>
- Patel, V., Maj, M., Flisher, A. J., De Silva, M. J., Koschorke, M., Prince, M., Tempier, R., Riba, M. B., Sanchez, M., Campodonico, F. D., Risco, L., Gask, L., Wahlberg, H., Roca, M., Lecic-Tosevski, D., Soghoyan, A., Moussaoui, D., Baddoura, C., Adeyemi, J., ... Richardson, G. (2010). Reducing the treatment gap for mental disorders: A WPA survey. *World Psychiatry*, 9(3), 169–176. <https://doi.org/10.1002/j.2051-5545.2010.tb00305.x>
- Porter, M. ve Haslam, N. (2005). Predisplacement and Postdisplacement Factors Associated With Mental Health of Refugees and Internally Displaced Persons: A Meta-analysis. *JAMA*, 294(5), 602–612. <https://doi.org/10.1001/JAMA.294.5.602>
- Sağlık Bakanlığı. (2011). Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı (2011-2023).
- Sağlık Bakanlığı. (2017). Göçmen Sağlığı Hizmetlerini Güçlendirilme Müdahalesi (BPRM Projesi). <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/projeler/liste/gocmen-sagliği-hizmetlerini-guclendirilme-mudahalesi-bprm-projesi-2.html>, erişim tarihi 08.08.2021.
- Sağlık Bakanlığı. (2021). SIHHAT PROJECT. http://www.sihhatproject.org/saglik_hizmetleri.html, erişim tarihi 20.08.2021.
- Süleklı, H. E. ve Mortaş, A. (2015). OECD , Avrupa Birliđi Sağlık İstatistikleri ve Türkiye.
- Türk, G. D. (2016). Türkiye ' de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Deđerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi /*, 25, 145–157. <https://doi.org/10.17829/midr.20162520723>
- Turrini, G., Purgato, M., Ballette, F., Nosè, M., Ostuzzi, G. ve Barbui, C. (2017). Common mental disorders in asylum seekers and refugees: Umbrella review of prevalence and intervention studies. *International Journal of Mental Health Systems*, 11(1), 1–14. <https://doi.org/10.1186/s13033-017-0156-0>
- UNHCR. (2019). UNHCR'S Approach to Mental Health and Psychosocial Support in Displacement. <https://reporting.unhcr.org/sites/default/files/UNHCR%27s%20approach%20to%20mental%20health%20and%20psychosocial%20support%20in%20displacement-2019.pdf> (Erişim Tarihi: 16.02.2022).
- Uygun, E. (2019). Assessment and psychosocial intervention plan of a Syrian case with trauma history. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 20(2), 221–223. <https://doi.org/10.5455/apd.302643549>
- Uygun, E. ve Aker, T. (2019). Göçmenlerde Ruh Sağlığı Hizmetlerinin Yönetimi. In Y. Pekşen, F. Kara, M. Topbaş, M. Ertem, ve Ö. Boztaş (Eds.), *Göç ve Sağlık* (pp. 194–200). T.C. Sağlık Bakanlığı.
- Uygun, E., Tunçtürk, M., Kılıçoğlu, A. G., Mutlu, C. ve Karaçetin, G. (2019). Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Polikliniđi'ne Başvuran Suriyelilerin Klinik ve Sosyodemografik Profili. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 26(1), 5–11.
- Ünal, S. (2000). Psikiyatrik uygulamalarda sosyokültürel duyarlılık. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 1(4), 225–230.

- WHO. (2012). Assessing mental health and psychosocial needs and resources toolkit for humanitarian settings. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/76796/9789241548533_eng.pdf (Erişim Tarihi: 16.02.2022).
- WHO. (2018a). Mental health promotion and mental health care in refugees and migrants (Technical guidance on refugee and migrant health). 40. http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0004/386563/mental-health-eng.pdf (Erişim Tarihi: 08.08.2021).
- WHO. (2018b). Mental Health Atlas 2017.
- Yaşar, M., İnal Kızıltepe, G., Uyanık, Ö., Özsüer, S., Kandır, A. ve Aslan, V. (2015). Afyonkarahisar İlinde Zorunlu İkamet Eden Sığınmacı Kadınların Sosyal Destek Algılarının İncelenmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 14(33), 9–27.